

XXVI. IZOBRAŽEVALNI DNEVI

POMEN SOCIALNEGA
PRILAGAJANJA IN
SPREJETJA OTROK,
MLADOSTNIKOV TER
ODRASLIH S POSEBNIMI
POTREBAMI

Zbornik povzetkov

XXVI. IZOBRAŽEVALNI DNEVI

POMEN SOCIALNEGA
PRILAGAJANJA IN
SPREJETJA OTROK,
MLADOSTNIKOV TER
ODRASLIH S POSEBNIMI
POTREBAMI

Zbornik povzetkov

Portorož, 27., 28. marec 2018

Naslov

POMEN SOCIALNEGA PRILAGAJNJA IN SPREJETJA OTROK, MLADOSTNIKOV TER ODRASLIH S POSEBNIMI POTREBAMI – Zbornik povzetkov XXVI. Izobraževalnih dni Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije in Skupnosti organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo

Izdajatelja

Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije, Linhartova 51, 1000 Ljubljana
www.drustvo-srp.si

Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji, Linhartova 51, 1000 Ljubljana
www.sous-slo.net

Organizacijski odbor

mag. Marko Strle, dr. Valerija Bužan, Karl Destovnik, mag. Simona Rogič Ožek, Suzana Krajnc Joldič, Mateja Maljevac, dr. Metka Novak, dr. Aksinja Kermauner

Urednik

mag. Marko Strle

Vsak avtor odgovarja za jezikovno in vsebinsko ustreznost prispevka.

Portorož, marec 2018

www.cksg.si

<p>Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani COBISS.SI-ID=294443776 ISBN 978-961-90995-7-5 (Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije, pdf)</p>

Vsebina

UVODNIK	4
S KOLEGIALNIM PODPIRANJEM DO BOLJŠIH ODNOSOV	6
SPECIALNO PEDAGOŠKO OPAZOVANJE IN OCENJEVANJE PRILAGODITVENIH SPRETNOSTI PRI UČENCU Z AVTISTIČNO MOTNJO V OSNOVNI ŠOLI	7
PROGRAM MEDVRSTNIŠKEGA UČENJA SOCIALNIH VEŠČIN MLAJŠIH ŠOLSKIH OTROK S SPEKTROAVTISTIČNO MOTNJO	8
MEDVRSTNIŠKO TUTORSTVO KOT DEJAVNIK RAZVIJANJA SOCIALNIH SPRETNOSTI OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU	10
DRUŽENJE OTROK IN MLADOSTNIKOV S TEŽJO IN TEŽKO MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU Z OTROKI DVEH REDNIH MARIBORSKIH OSNOVNIH ŠOL	12
GLEDALIŠKI KONCERT »SLOVENSKA POPEVKA« - INKLUZIVNI GLEDALIŠKI PROJEKT	13
DEKLE Z AVTIZMOM NASTOPA V GLEDALIŠČU V PREDSTAVI SLOVENSKA POPEVKA	15
PREDSTAVITEV PROJEKTA: RAZVOJ IN IZVAJANJE PREHODA MLADIH S POSEBNIMI POTREBAMI NA TRG DELA	16
PROGRAM DODATNEGA USPOSABLJANJA (PDU) V CIRIUS VIPAVA	18
NI ZDRAVJA BREZ DUŠEVNEGA ZDRAVJA: MOČ IN NEMOČ PSIHOLOŠKE STROKE PRI SKRBI ZA OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU	19
PODPORNA IN INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA - MOST DO SOCIALNEGA PRILAGAJANJA IN SPREJEMANJA OTROK, MLADOSTNIKOV IN ODRASLIH Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU	21
PROJEKT NA OŠ LITIJA: IGRAJMO SE SKUPAJ	23
PROJEKT NA OŠ LITIJA: DNEVI SAMOSTOJNOSTI V POSEBNEM PROGRAMU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA	24
RAZVIJANJE SOCIALNIH SPRETNOSTI SLEPIH IN SLABOVIDNIH NA PODROČJU ŠPORTA (ŠPORT KOT NAČIN RAZVIJANJA SOCIALNIH VEŠČIN)	26
AKTIVNO VKLJUČENI V SOCIALNO OKOLJE	27
SPODBUJANJE PRILAGODITVENEGA VEDENJA IN FUNKCIONALNIH VEŠČIN PO NAČELIH ABA METODE PRI DVOJČKIH Z AVTISTIČNIMI MOTNJAMI	29
STROKOVNI CENTER ZEBRA	30
VPLIV VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA NA KAKOVOST ŽIVLJENJA SLEPIH IN SLABOVIDNIH OTROK IN MLADOSTNIKOV	31
VLOGA UČITELJA PRI USPEŠNEM VKLJUČEVANJU UČENCEV S POSEBNIMI POTREBAMI	33

UVODNIK

mag. Marko Strle • DSRP Slovenije

Nedavno tega sem imel priložnost deliti nekaj svojih razmišljanj o aktualnih specialno-pedagoških vsebinah in napisal sem sestavek z naslovom Inkluzija kot posebnost normalnosti.

Zapisal sem naslednje.

Razmišljati o inkluziji danes pomeni odpirati poglavje ter iskati odgovore na enega resnejših in pomembnejših vprašanj sodobne družbe. Še vedno.

Razmišljati o inkluziji danes pomeni razmišljati o družbenem pojavu, ki izpostavlja holistični pogled na človeka. Vedno.

Razmišljati o inkluziji danes pomeni ustvarjati podobo sodobne šole. Kako?

O sodobni šoli lahko govorimo, če mislimo na šolo, ki se zna odzivati zahtevam sodobnega časa, s preišljenim upoštevanjem in vrednotenjem pretekle tradicije. Sodobna šola je šola, ki ne zanika preteklosti, ampak je kritičen opomnik vsega, kar je bilo in drzen glasnik vsega, kar še bo. Sodobna šola se ne oklepa zastarelih okvirjev medicinske paradigme obravnavanja oseb s posebnimi potrebami in priseganja na segregacijsko ločevanje bolj zmožnih od manj zmožnih učencev, ampak razmišlja o procesu inkluzije, ki ga preišljeno vpeljuje v svoj vsakdan, ter razvija možnosti vključevanja posameznika v delo in življenje šole, ki zahtevajo višji nivo prilagajanja.

Prilagajanje si lahko razložimo s pomočjo SSKJ, kjer preberemo, da je to glagolnik izpeljan iz glagola prilagajati se, ki je pojasnjen kot dobivati potrebne lastnosti, značilnosti glede na okoliščine, navadno zaradi obstoja: živa bitja se prilagajajo spremenjenim življenjskim razmeram.

Tako enostavno za prebrati, za slišati ... kaj pa za razumet?

Razumeti, ko se soočimo s tistimi živimi bitji, ki se pa težko, ne želijo, ne zmorejo, nočejo ... prilagoditi spremenjenim življenjskim razmeram.

Posebnost potreb je v politično korektnem izrazoslovju najprimerneje definirati kot posamezne situacije, ki se porajajo zaradi primanjkljajev na senzornem področju, težav v duševnem razvoju, motenj na področjih čustvovanja, vedenja, splošnega razvoja, bolezenskih stanj.

V vseh posameznih situacijah posebnih potreb sobivata normalnost in posebnost (lanes 2001): posameznikove normalne in posebne potrebe, ki so vezane na zdravstveno stanje, na telesno in osebno funkcioniranje; posameznikove normalne in posebne potrebe po socialni participaciji, ki je vezana na vlogo posameznika v skupini, na različne življenjske razmere; posameznikove normalne in posebne potrebe, ki so vezane na dejavnike osebne samostojnosti in kulture na sploh.

Inkluzija ni namenjena samo otrokom s posebnimi potrebami, ampak vsem otrokom. Z njo bi dosegli, da bi imeli šolo, v kateri sta poleg uspešnosti pomembna tudi vključenost in dobro počutje vseh otrok.

Göransson in Nilholm (2014) navajata štiri nivoje razumevanja inkluzije, ki so se razvili do danes: 1. Inkluzija je nameščanje učencev s posebnimi potrebami v večinske razrede; 2. Inkluzija je srečevanje socialnih/akademskih potreb učencev s posebnimi potrebami; 3. Inkluzija je srečevanje socialnih/akademskih potreb vseh učencev; 4. Inkluzija je ustvarjanje skupnosti.

Kaj naj premore skupnost, kjer bomo razvijali inkluzivnost, vključujoče razumevanje prilagajanja življenjskim razmeram vseh?

Nagradno vprašanje, ki kliče po odgovorih, ki jih morebiti zasledimo tudi v pričajučem zborniku. Iskali smo jih že leta 2015, ko smo organizirali poseben posvet naslovljen SKUPNA ODGOVORNOST ZA SODELOVANJE ZA PREZRTE OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI. Takrat je Olga Rupnik Krže dodala še svoje razmišljanje, ki se glasi, da toliko časa, kolikor bomo otroke predalčkali v skladu z eno ali drugo zakonodajo, bo na terenu vladal kaos. Nujna je celostna obravnava otroka oz. mladostnika s ciljem, da uresničimo, kaj posamezen otrok potrebuje za pozitivno socialno integracijo v okolje.

Kakšno razočaranje, da po toliko letih še vedno iščemo odgovore na vprašanja, da ne slišimo odgovorov in da moramo še vedno postavljati vprašanja ...

Kakšno razočaranje. Skoraj tolikšno, kot če bi ti kdo strl srce, ampak ne, nihče nam ni strl srca ... le prelomili so naša pričakovanja. Žal.

Navkljub vsemu si postavljamo nova, še višja. Vedno.

S KOLEGIALNIM PODPIRANJEM DO BOLJŠIH ODNOSOV

dr. Zora Rutar Ilc, ZRSŠ

Kolegialno podpiranje s hospitacijami na čelu so v našem prostoru že dolgo uveljavljena praksa za spodbujanje učiteljeve refleksije in profesionalnega razvoja. Razlikuje se glede na sistematičnost, pogostost izvajanja, poglobljenost, namen ... Eden ključnih namenov kolegialnega podpiranja je poleg vpogleda v stanje tudi načrtovanje prihodnje akcije oz. izboljšanja stanja in vpeljevanje sprememb. V luči sodobnih paradigem participativnosti in opolnomočenja se tako vse bolj poudarja, da naj bo kolegialno podpiranje zastavljeno predvsem kot dolgoročno sistematično spodbujanje razvoja kompetenc oz. celostnega profesionalnega razvoja. Eden od pristopov, ki to najbolj prepričljivo omogoča, je t.i. raziskovalno-spodbujevalni pristop po načelih coachinga. Bistvo tovrstnega kolegialnega podpiranja je v tem, da se kolega podpira tako, da si le-ta v procesu refleksije in učenja sam zastavlja izzive in – ob premišljeni podpori kolega - SAM prihaja do uvidov, se odloča za spremembe in išče rešitve. To pri tistem, ki izvaja podpiranje, predpostavlja, da NE SVETUJE, ne daje sugestij in ne izmenjuje izkušenj, pač pa premišljeno uporablja nedirektivne veščine kot: vzpostavljanje zaupanja, opazovanje in spremljanje, aktivno poslušanje, predvsem pa zastavljanje močnih, t.i. »K« vprašanj, pri vsem skupaj pa skrbi za jasno strukturo in doseganje ciljev, ki si jih sogovornik zastavi na začetku. Ali kot pravita Grant in Stober (2006, povzeto po Marzano in Simms 2013, str. 8): »Gre predvsem za postavljanje pravih vprašanj in ne govorjenje ljudem, kaj naj naredijo.« Kolegialno podpiranje pa lahko učinkovito uporabimo tudi v akutnih kriznih situacijah. Pomembno pri tem pristopu je, da nismo usmerjeni na probleme, krivdo, napake, obtoževanje, moraliziranje in obžalovanje ... ampak na rast, razvoj, iskanje rešitev in izboljševanje ob nagovarjanju sogovornikovih izkušenj, zmožnosti in virov. Kolegialno podpiranje po načelih coachinga je možno uporabljati ob zelo različnih priložnostih in v različnih razmerjih: ravnatelj s sodelavci, sodelavci med seboj, pedagoški delavec z mladimi, s starši, z delovnimi partnerji ... - praviloma s strinjam sogovornika za tak pristop. Če se zanj usposobi več kolegov, lahko prakticirajo vzajemno podpiranje (npr. v t.i. »verigi«) ali pa nudijo kolegialno podporo drugim kolegom, mladim in staršem. S tem pristopom lahko moderiramo tudi skupinsko delo. Če je več sodelavcev večjih tega pristopa, je to tudi odlično izhodišče za sistematično grajenje kulture dobre skupnosti. V Evropi je ta pristop najbolj razvit in sistematično uveden (z zunanji – certificiranimi in notranji »coachi«-pedagoškimi delavci, ki se za ta pristop usposobijo na večdnevni usposabljanjih, podobnih kot jih ima ZRSŠ v KATIS-u) na skoraj polovici vzgojno izobraževalnih inštitucij na Nizozemskem. Tudi raziskave potrjujejo veliko učinkovitost za profesionalni razvoj, uspešnost vpeljevanja sprememb in izboljšanja odnosov in klime.

SPECIALNO PEDAGOŠKO OPAZOVANJE IN OCENJEVANJE PRILAGODITVENIH SPRETNOSTI PRI UČENCU Z AVTISTIČNO MOTNJO V OSNOVNI ŠOLI

dr. Mojca Kralj

Posebnosti in posebne potrebe posameznika, ki izvirajo iz avtističnih motenj pomembno vplivajo na proces učenja spretnosti in znanj. Stopnja prilagoditvenih spretnosti pri otrocih in mladostnikih z avtistično motnjo je nižja v primerjavi z drugimi otroki in mladostniki s posebnimi potrebami, ki nimajo avtizma in normativno populacijo. Prispevek opisuje opazovanje in oceno prilagoditvenih spretnosti in prilagojenega vedenja pri učencu z avtistično motnjo v namen planiranja pedagoških in specialno pedagoških intervencij in pomoči. Uporabljena je bila kvalitativna raziskava na osnovi singularne študije primera. Ugotavljamo, da ima otrok z avtistično motnjo nižjo stopnjo prilagoditvenih spretnosti, ki v večji meri ovirajo proces učenja znanj in spretnosti v šoli.

Ključne besede: avtistične motnje, prilagoditvene spretnosti, ocena prilagoditvenih spretnosti

---

Special needs of an individual arise from autism spectrum disorders have a significant impact on the process of learning skills and knowledge. The level of adaptive skills of children and adolescents with autism spectrum disorder is lower compared to other children and adolescents with special needs who do not have autism and a normative population. The article describes the observation and assessment of adaptive skills and adapted behavior of a pupil with autistic spectrum disorder for the purpose of planning pedagogical and special pedagogical interventions and assistance. A qualitative study was used on the basis of a singular case study. We find that a child with autism disorder has a lower level of adaptive skills, which significantly hinders the process of learning skills in school.

Key words: autism spectrum disorders, adaptive skills, assessment of adaptive skills

PROGRAM MEDVRSTNIŠKEGA UČENJA SOCIALNIH VEŠČIN MLAJŠIH ŠOLSKIH OTROK S SPEKTROAVTISTIČNO MOTNJO

Janja Kranjc

Spektroavtistična motnja je pervazivna razvojna motnja, ki se odraža v primanjkljajih na področju komunikacije in socialne interakcije ter v omejenih ali ponavljajočih se vzorcih vedenja, interesov in aktivnosti. Mlajši šolski otroci s spektroavtistično motnjo v rednem izobraževalnem programu osnovne šole se težje vključujejo v družbo vrstnikov. Njihovo razumevanje socialnih situacij je šibko. Zaradi pomanjkljivih komunikacijskih in socialnih veščin v socialni interakciji pogosto reagirajo manj ustrezno.

Na šoli že tretje leto izvajam program učenja socialnih veščin. Skupina 5 otrok (3 s spektroavtistično motnjo in 2 otroka s težavami na področju socialne interakcije in komunikacije, brez postavljene diagnoze), se srečuje 1-krat tedensko po 1 šolsko uro. Srečanja potekajo po vnaprej predvideni strukturi, podprti z vizualno podporo in uvedenim sistemom žetoniranja. Osrednja dejavnost delavnic je učenje komunikacijskih in socialnih veščin. Po predhodnem dveletnem učenju osnovnih veščin, v tretjem letu delo poteka v obliki medvrstniškega učenja. Otrok predstavi socialno situacijo, s katero se srečuje, vrstniki pa mu skušajo pomagati pri razumevanju situacije in iskanju možnih rešitev. Delo poteka v obliki pogovora, igre vlog in uporabe slikovnega gradiva. Otroci preko izmenjave svojih izkušenj, razmišljanja o posamezni situaciji in skupnem iskanju možnih rešitev, pridobivajo novo znanje za bolj ustrezno ravnanje v socialnih interakcijah.

Ključne besede: mlajši šolski otroci, spektroavtistična motnja, medvrstniško učenje, socialne veščine

---

Autistic spectrum disorder is a pervasive developmental disorder, presented with difficulties in communication and social interaction and with limited and repetitive patterns of behaviour, interests and activities. Younger students with autistic spectrum disorder in regular school programs have difficulties interacting with their peers. Their understanding of social situations is limited. Their response in social situations is often less appropriate due to the lack of communication and social skills. At our school I have been conducting social skills training program for 3 years. A group of 5 children (3 with autistic spectrum disorder and 2 facing difficulties in their social interaction and communication, but without a diagnose) meet once a week for 1 school hour. Each lesson has a visually supported structure and a token system is used. The main activity of the lesson is learning communication and social skills. After previously learning basic skills for two years, the third year is focused on peer-

mediated learning. After a child presents a social situation that is challenging for him, his peers are trying to help him understand the situation and find possible solutions. They learn through discussion, role playing and with the help of visual aids. By exchanging their experience, thinking about the situation and through discussing possible outcomes they gain new knowledge on how to react in social interactions.

Keywords: younger students, autism spectrum disorder, peer-mediated learning, social skills

MEDVRSTNIŠKO TUTORSTVO KOT DEJAVNIK RAZVIJANJA SOCIALNIH SPRETNOSTI OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Mateja Meh

Pristop medvrstniškega tutorstva na Centru za vzgojo izobraževanj in usposabljanje Velenje izvajamo tri leta. Prepoznali smo ga kot proces podpore v izobraževanju oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki spodbuja možnosti učenja socialnih spretnosti oz. prispeva k razvoju socialnih interakcij in integracije učencev. Tako znotraj institucije kot tudi v bližnjem socialnem okolju.

Prvo leto izvajanja medvrstniškega tutorstva smo načrtno in ciljno s pomočjo socialnih lestvic merili napredek doseganja ciljev pri posameznih učencih zastavljenih na področju socialnih spretnosti. Na socialnem področju smo pozitivne učinke opazili pri upoštevanju pravil pri sodelovanju z drugimi, uporabi vljudnostnih fraz in elementov neverbalne komunikacije ter napredek pri odzivanju v novih socialnih situacijah. Z nadaljnjim izvajanjem medvrstniškega tutorstva smo prepoznali vzporedno razvijanje številnih drugih socialnih spretnosti, ki pripomorejo k lažjemu vključevanju učencev z motnjo v duševnem razvoju v okolje in družbo. Tako so se dejavnosti medvrstniškega tutorstva pokazale kot pomembno dopolnilo učiteljevega dela pri razvijanju socialnih spretnosti. Širša uporabna vrednost medvrstniškega tutorstva se je pokazala v naslednjih letih izvajanja, ko so učenci naučene spretnosti in znanja uporabili tudi pri vključevanju v socialno okolje, in sicer v Dom za varstvo odraslih, Andragoški zavod Ljudska univerza in redne osnovne šole ter vrtce. Po poročanju staršev pa so učenci znanja in spretnosti pridobljena v pristopu medvrstniškega tutorstva prenesli tudi v domače okolje.

Ključne besede: medvrstniško tutorstvo, osebe z motnjo v duševnem razvoju (OMDR), socialne spretnosti

---

The approach of peer tutoring at CVIU Vlenje is carried out for three years. We recognized it as a process of support in the education of persons with intellectual disabilities, which promotes the possibilities of learning social skills, contributes to the development of social interactions and pupils' integration. Both within the institution and in the immediate social environment.

The first year of conducting peer tutoring was measured and targeted with the help of social scales to measure the progress of achieving the goals of individual learners set in the field of social skills. In the social area, we observed positive effects in respecting the rules of cooperation with others, the use of courtesy phrases and

elements of non-verbal communication, and the progress in responding to new social situations. By continuing to carry out peer tutoring, we have recognized the parallel development of many other social skills that help to facilitate the integration of pupils with intellectual disabilities into the environment and society. So the activities of peer tutoring have proven to be an important complement to the teacher's work in developing social skills. The wider use value of peer tutoring was demonstrated in the next years of implementation, when pupils of the acquired skills were also used in their integration into the social environment, in the Home for adult care, the Andragoški zavod Ljudska univerza and regular primary schools and kindergartens. According to parents have pupils transfered their knowledge and skills to the home environment.

Key words: peer tutoring, persons with intellectual disabilities (OMDR), social skills

DRUŽENJE OTROK IN MLADOSTNIKOV S TEŽJO IN TEŽKO MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU Z OTROKI DVEH REDNIH MARIBORSKIH OSNOVNIH ŠOL

Tanja Kaučević, Silvija Tomše

S prispevkom bi želeli opisati inkluzivno obliko druženja naših učencev in mladostnikov s težjo in težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju z učenci dveh rednih mariborskih osnovnih šol. Naša druženja potekajo že štirinajst let. Preko predstavitve posameznih primerov bova predstavili vključene učence Dnevnega centra Maribor (enota ZUDV Dornava), potek in aktivnosti druženj ter cilje, ki jim sledimo. Želeli bi, da otroci učenci rednih osnovnih šol izgubijo morebitna negativna občutja, ki jih doživijo ob stiku z osebo drugačnega videza, vedenja in komunikacije ter da uvidijo, da se lahko z njimi tudi igrajo in sodelujejo.

Ključne besede: težja in težka motnja v duševnem in telesnem razvoju, integracija, inkluzija, obojestransko socialno prilagajanje, sprejemanje

---

This article describes the inclusion of our students with severe and profound mental and physical developmental disabilities with the students of two elementary schools in Maribor. Our get-togethers have been going on for fourteen years. Through the individual examples we presented involved students of our centre in Maribor, including the course, activities and goals that we follow. Our main aim is that children from mainstream school lose possible negative feelings towards a person that has different appearance, behavior and communication, and to see that it is possible for them to play and participate in different activities together.

Keywords: severe and profound mental and physical developmental disabilities, integration, inclusion, mutual social adaptation, acceptance

GLEDALIŠKI KONCERT »SLOVENSKA POPEVKA« - INKLUZIVNI GLEDALIŠKI PROJEKT

Dolores Turičnik, Aleš Ravnik, Irena Stergar Remškar

Dolgoletno ustvarjanje na področju glasbe, drame in plesa v Centru za usposabljanje, delo in varstvo Draga je dobilo izjemno nadgradnjo: naši uporabniki so dobili možnost sodelovanja s profesionalnimi dramskimi in glasbenimi umetniki Slovenskega mladinskega gledališča v predstavi Slovenska popevka. Kot se na odru prepletajo različne izrazne komponente in različni, posamezniku tankočutno prilagojeni nivoji zahtevnosti posameznih predstav, tako so se skozi proces nastajanja predstave oblikovale izkušnje vsakega nastopajočega posebej. Vsi vključeni uporabniki so pridobili na samozavesti in samopodobi, posamezniki med njimi pa so zažareli v povsem novi luči in dosegli skokovit, nepričakovan napredek. Vzporedno se je skozi iskanje izvedbenih rešitev razvijal preplet specialno pedagoške in gledališke stroke. Ne nazadnje je odziv javnosti zrcalil nivo sprejemanja drugačnosti v praksi, kakor ga naša družba v tem trenutku dejansko premora. Glasba in drama sta se izkazali ne le kot izvrstna medija, ki omogočata kvalitetno in v sposobnosti posameznika usmerjeno preživljanje prostega časa, pač pa kot elementa intenzivnega inkluzivnega vključevanja v družbeno okolje.

Ključne besede: osebe s posebnimi potrebami, inkluzija, gledališče, glasba, predstava *Slovenska popevka*

CUDV Draga has been actively creative in the field of music, theater and dance for many years. With the theater concert Slovenian Songs our pupils got the opportunity to cooperate with the professional actors and musicians that work at the Slovenian Youth Theater. As on the stage various expressive components were intertwined with different difficulty levels of presentation, adapted specifically to the individual, the experience of each performer has been shaped through the process of making the performance. All the participants gained self-confidence and self-esteem, some of them have changed drastically and achieved a tremendous, unexpected progress. During the search for the adequate solutions we have noticed a dynamic fusion of special pedagogical and theatrical professions. Overall the public's response reflected the general acceptance of abnormality, as far as it goes in the contemporary society. Music and theater have been proven not only as an excellent media, which enable quality and usefully spent free time, but also as elements of intensive inclusive integration into the social environment.

Keywords: people with special needs, inclusion, theater, music, *Slovenian Songs* performance

DEKLE Z AVTIZMOM NASTOPA V GLEDALIŠČU V PREDSTAVI SLOVENSKA POPEVKA

Zdenka Virant

Predstavila bom dekle, ki v letošnji gledališki sezoni nastopa v Slovenskem mladinskem gledališču v predstavi Slovenska popevka. Dekle je prišlo v Center pred sedmimi leti in pol z diagnozo težka oblika avtizma. V teh letih je najbolj napredovala na področjih, kjer je imela ob prihodu največje primankljaje: pitje in prehranjevanje, skrb za osebno higieno, komunikacija, vedenjske težave, ki so bile povezane s komunikacijo, nenavadna navezanost na družino, senzorna preobčutljivost, prisotnost najrazličnejših strahov, težave, ki lahko nastajajo zaradi konkretnega načina razmišljanja in odvisnost od rutin. Napredki na posameznih področjih so izjemni in to ji je omogočilo, da je postala del igralskega ansambla v omenjeni predstavi. V obdobju vaj in nastopov so se posamezne težave včasih izrazile, vendar nikoli v tolikšni meri kot v preteklosti. Pri vsem dogajanju je odločilna njena motiviranost, saj je gledališče postalo prostor, kamor se vedno rada vrača.

Ključne besede: avtizem, gledališče, Slovenska popevka.

I am going to introduce a girl, who is performing at The Mladinsko Theatre in this season's Slovenian songs. The girl came to CUDV Draga seven and a half years ago with the diagnosis of severe autism. Throughout the years she has made great progress in the areas where she's had the most difficulties: drinking, eating, personal hygiene, communication, behavioral issues, unusual attachments to her family, sensory hypersensitivity, the presence of various fears and problems related to a concrete way of thinking and a dependency on routines. Her progress in individual areas is exceptional. And that has made it possible for her to become a member of the cast in the mentioned performance. Throughout the course of the rehearsals and the performances, some of her problems have reappeared, but never to the same extent as in the past. The key to her success was her own motivation. The theatre has become the place where she always likes to return.

Keywords: autism, theatre, Slovenian songs.

PREDSTAVITEV PROJEKTA: RAZVOJ IN IZVAJANJE PREHODA MLADIH S POSEBNIMI POTREBAMI NA TRG DELA

Karl Destovnik, mag. Tatjana Dolinšek, mag. Maja Zovko Stele

Mladi imajo veliko energije in potenciala za postavljanje številnih življenjskih izzivov. Zelo hitro se učijo in prilagajajo različnim situacijam, vendar je prehod s področja izobraževanja v delovno sfero, še posebej v prvo zaposlitev, pogosto težaven korak za vsakega mladostnika.

Stanje na področju zaposlovanja mladih s posebnimi potrebami oziroma mladih invalidov pa je še toliko slabše. Podatki kažejo, da jih velika večina po končanem šolanju ostane doma. Nekateri se prijavijo v evidenco Zavoda RS za zaposlovanje, drugi se vključijo v proces zaposlitvene rehabilitacije, le redki se zaposlijo. Med brezposelnostjo pa izgubijo temeljne sposobnosti zaposljivosti, kot so strokovno znanje, delovne navade, samozavest ipd.

Analiza stanja problema prehoda mladih s posebnimi potrebami iz izobraževanja na trg dela je pokazala, da je treba s pripravami mladih s posebnimi potrebami začeti že med šolanjem in jim nuditi podporo pri prehodu v zaposlitev, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu.

Iskanju in razvijanju rešitev za prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela je namenjen projekt PREHOD MLADIH. Osnovni namen projekta je podpora in pomoč mladim s posebnimi potrebami za lažji prehod iz šole na področje dela.

Projekta PREHOD MLADIH bo s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplival na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevali k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočeni vstop ciljne skupine na trg dela.

Namen prispevka je širši javnosti predstaviti projekt PREHOD MLADIH, ki lahko veliko prispeva k socialnem vključevanju, prilagajanju in sprejetju mladostnikov s posebnimi potrebami.

Ključne besede: mladi s posebnimi potrebami, trg dela, projekt

---

Young people have a lot of energy and potentials to set many life challenges. They learn very quickly and adapt to different situations, but the transition from the field of education into the work sphere, especially to the first job, is often a difficult step for every adolescent.

The situation regarding the employment of young people with special needs and young people with disabilities is even worse. The data show that the vast majority of them remain at home after schooling. Some are registered in the Employment Service of Slovenia, others are included in the process of employment rehabilitation, but just a few of them are employed. During unemployment period, however, they lose the basic skills of employability, such as professional knowledge, work habits, self-esteem, etc.

An analysis of the transition problem for young people with special needs from education to the labor market has shown that the preparation of this population should start during schooling and provide support in the transition to employment until they stabilize at the workplace.

The project THE TRANSITION OF YOUNG PEOPLE is aimed at finding and developing solutions for the transition of young people with special needs from school to the labor market. The main purpose of the project is to support and help young people with special needs on the transition from school to work. Through the integrated approach and systematic project content, the THE TRANSITION OF YOUNG PEOPLE will have an impact on the increased social inclusion of young people with special needs and contribute to the creation of a single support environment as an interface between the school and the labor market for the target audience's empowered access to the labor market.

The purpose of the contribution is to present to the general public the project THE TRANSITION OF YOUNG PEOPLE, which can greatly contribute to the social integration, adaptation and acceptance of adolescents with special needs.

Keywords: young people with special needs, labor market, project

PROGRAM DODATNEGA USPOSABLJANJA (PDU) V CIRIUS VIPAVA

Alenka Premrl Lemut

Prispevek predstavlja projekt Program dodatnega usposabljanja, ki se izvaja v Centru za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava. Aktivnosti projekta prispevajo k povečanju zmožnosti socialnih in poklicnih kompetenc uporabnikov, k njihovi večji vključenosti v širšo družbo, lokalno okolje in na trg dela.

Predstavljena je vsebina projekta ter priprava ciljne populacije. Opisan je Tranzicijski individualiziran program, ki omogoča uvid v posameznikova močna področja, interese in cilje vezane na zaposlitev ter omogoča lažjo umestitev posameznika v zanj primeren modul, ki se izvaja znotraj projekta.

Ključne besede: osebe s posebnimi potrebami, projekt PDU, trg dela, Tranzicijski individualiziran program

---

The contribution represents project »Additional training program«, which is implemented in the Center for Education, Rehabilitation and Training Vipava. The project's activities contribute to enhanced capabilities of the social and professional competencies of users, their greater involvement in the wider society, the local environment and the labor market.

In the content is represented the project and the preparation of the target population. A transitional individualized program is described in a more detailed way, which provides insights into the individuals' strong areas, his interests and objectives related to employment, and facilitates the placement of an individual in a suitable module for the project within the project.

Keywords: labor market, people with special needs, PDU, Transition Individualized Program

NI ZDRAVJA BREZ DUŠEVNEGA ZDRAVJA: MOČ IN NEMOČ PSIHOLOŠKE STROKE PRI SKRBI ZA OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Barbara Zafošnik

Osebe z motnjo v duševnem razvoju so v primerjavi s populacijo z normativnim razvojem veliko bolj ranljive za težave v duševnem zdravju, in sicer se prevalenca po podatkih anglosaških epidemioloških raziskav giba med 30 in 40% za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju ter med 40 in 60% za otroke z razvojnimi zaostanki (Buckles, Luckasson in Keefe, 2013, Cooper in Bailey, 2001, Cooper idr., 2006, Einfield, Ellis in Emerson, 201, Emerson, 2003). Glede na obstoječe modele in prakse v nekaterih drugih evropskih državah (glej npr. Beail, 2016b) je skrb za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju v Sloveniji podhranjena tako z vidika ponujenih programov kot tudi ustrezno usposobljenih strokovnjakov. V prispevku so kritično predstavljene možnosti ter pogoji za izboljšanje stanja z vidika psihološke stroke, in sicer tako za primarno preventivo (projekti ozaveščanja, spletne svetovalnice za samo-pomoč, podporne skupine za svojce, akademska partnerska središča, izobraževalni moduli za strokovnjake in skrbniško osebje idr.) kot tudi za sekundarno in terciarno preventivo (interdisciplinarni diagnostično-terapevtski in psihoterapevtski centri, usposobitev t.i. disability psihoterapevtov, prehodni krizni oddelki po modelu terapevtske skupnosti idr.).

Ključne besede: motnja v duševnem razvoju, duševno zdravje, stigma, socialna vključenost

---

Persons with intellectual disabilities are more vulnerable for mental-health issues than persons with normative development. Based on anglo-saxon epidemiological studies, the prevalence of mental-health issues is estimated to be between 30 to 40 % in adults with intellectual disabilities and between 40 and 60% in children with developmental delays (Buckles, Luckasson in Keefe, 2013, Cooper in Bailey, 2001, Cooper idr., 2006, Einfield, Ellis in Emerson, 201, Emerson, 2003). In Slovenia, mental health care for persons with intellectual disabilities is malnourshied due to lack of both special programmes and qualified proffessionals (see Beail, 2016b). Several possible solutions are briefly summarized and critically appraised in the article, both from the primary prevention outlook (e.g. awareness projects, web-based portals for information and support, family support groups, academic collaborative partnerships, educational training programmes for professionals and direct support workers) and from secondary and tertiary prevention outlook (e.g.

interdisciplinary diagnostic-therapeutic and psychotherapeutic centres, disability psychoterapists, crisis units as part of therapeutic communities).

Keywords: intellectual disabilities, mental health, stigma, social inclusion

PODPORNA IN INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA - MOST DO SOCIALNEGA PRILAGAJANJA IN SPREJEMANJA OTROK, MLADOSTNIKOV IN ODRASLIH Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

Silva Bajde, Simon Dolenc, Lidija Pavlin, Andreja Škorjanc Marinč, Nataša Škrbinc

Digitalna revolucija hitro spreminja način življenja, učenja, dela in sodelovanja med ljudmi. Če želimo, da se učenec s posebnimi potrebami uspešno vključi v razred, družbo in skupnost, mu moramo pomagati.

Podporna tehnologija pomaga osebam z omejitvami premostiti ovire na poti k samostojnosti in vključenosti v družbo. Podporna tehnologija je v pomoč tudi svojcem, učiteljem, strokovnjakom in negovalnemu osebju.

Predstavljeni so primeri uporabe podporne tehnologije pri otrocih, mladostnikih in odraslih z motnjami v duševnem razvoju.

Računalnik je del opreme v oddelku Vzgoje in izobraževanja. Navodila kako uporabljati posamezne računalniške programe so za osebe z motnjami v razvoju pogosto zelo zapletena in manj razumljiva. Skupina strokovnjakov iz 6 držav je okviru projekta idITC pripravila spletno učilnico o uporabi aplikacij oz. programov (od namestitve, do uporabe in praktičnih aktivnosti).in izvedla program usposabljanja za osebe motnjami v duševnem.

Na idITC računalniškem tečaju so se učile osebe z motnjami in njihove družine, strokovnjaki in podporne osebe skupaj. Predstavljeni so rezultati ankete o zadovoljstvu in o uporabnosti spletne učilnice, ki je bila izvedena z udeleženci računalniških tečajev.

Tehnologija je tesno povezana z dimenzijami kvalitete življenja in omogoča, da posameznik zmore več in bolje. S pomočjo računalniških programov si posameznik lahko pomaga v vsakodnevnem življenju in postane samostojnejši in da sodeluje z drugimi.

Internet in socialna omrežja predstavljata veliko prednost kako dobiti več informacij. Osebe z motnjami v duševnem razvoju so pogosto tarče internetne zlorabe , vendar je znanstvenih študij na temo le malo. V okvir projekta Access se pripravlja priročnik v lahko berljivem jeziku o varni uporabi interneta.

Ključne besede: osebe z motnjami v duševnem razvoju, kvaliteta življenja, podporna tehnologija, računalniški programi, projekt idITC, projekt Access

---

The digital revolution is rapidly changing the way people live, learn, work and socialise. In order to leave no one behind, additional efforts have to be made to

ensure access to appropriate technologies and learning opportunities for people with disabilities of all ages.

Assistive technology is defined as any device, piece of equipment or system that helps bypass, work around or compensate for an individual's specific learning deficits. It can help your child reach her potential because it allows her to capitalize on her strengths and bypass areas of difficulty Assistive technology can help relatives, professionals and carers.

The authors were presented how to choose AT tools that are reliable and how we select technology that is tailored to child's individual needs, abilities, and experience. We presented what we were doing with small children, teenagers adults with learning disabilities and how we grow up with teenagers and what we were doing with adults to become computer users.

Computer are part of our classroom in special school. Persons with LD have a problem how to use different apps and how to find easy instructions about the app. Project group idiTC made training platform with 14 apps and a training program. We tested both in training courses with IDPs, relatives and professionals in six European Countries.

Authors presented how they had training courses about using apps on their PCs, tablets or smartphone. The article presented results of Validation questioners - satisfaction and competences with training contents, training methodology, trainees, general satisfaction...

Internet and social media are good way to know more. Although some research has shown that young people with disabilities are at greater risk of being victims of bullying and harassment, there is little research about how these risks extend to online behavior. We will prepare notebook How to be safely on internet as a part of project ACCESS output.. We would like to show what is good in what is not good in easy to read version, video presentations and examples what can happen.

Key words: person with learning disabilities, Quality of life, Assistive technology, computer, project idiTC, project ACCESS

PROJEKT NA OŠ LITIJA: IGRAJMO SE SKUPAJ

Alenka Vidgaj

Drugačnost bogati vsakega izmed nas. Kljub temu je v današnji družbi še vedno prisoten strah in nesprejemanje, ko gre za osebe z motnjami v duševnem razvoju. Posebnost šole na kateri poučujem je, da izvaja kar tri različne izobraževalne programe: osnovnošolski program, prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom ter posebni program vzgoje in izobraževanja. Moderna zgradba omogoča učencem različne skupne dejavnosti ter skupno preživljanje neusmerjenega prostega časa. Učenci, ki prihajajo v prvi razred osnovne šole, morajo otroke s posebnimi potrebami spoznati, le tako jih bodo skozi leta lažje vključevali v svoje dogajanje. Oblikoval se je projekt Igrajmo se skupaj, s katerim želimo zmanjšati strah pred drugačnostjo, razvijati prijateljstvo, spoštovanje in razumevanje med učenci.

Ključne besede: osebe s posebnimi potrebami, socialna vključenost, drugačnost, strah

---

Diversity expands our horizons and makes us more experienced. Nevertheless, our society is still afraid of people with mental disorders and hasn't completely accepted them. What is special about the school where I teach is that there are three educational programs: elementary school, adapted education program based on lower standards of knowledge and special educational program. The modern building where our school is located enables all of the students to cooperate in various activities and to spend their free time together. Students who enter the first class of school are supposed to get to know the children with special needs – this is the way how the children with special needs will be integrated into the events that take place at school throughout the years. Therefore the project *Let's play together* was formed. Its main purpose is to reduce the fear from people who are different, to develop friendship, respect and understanding among students.

Keywords: people with special needs, social inclusion, diversity, fear

PROJEKT NA OŠ LITIJA: DNEVI SAMOSTOJNOSTI V POSEBNEM PROGRAMU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Sandra Rihter

Želja vsakega posameznika je, da bi lahko živel v skladu s svojimi željami, da bi lahko aktivno oblikoval svoje življenje, bil spoštovan in sprejet v širši družbi.

Enako velja tudi za osebe z motnjo v duševnem razvoju in prav je, da jih usposobimo, jim nudimo možnosti in priložnosti za pridobitev veščin, s pomočjo katerih bodo lahko aktivno sooblikovali svoje življenje v skladu s svojimi zmožnostmi. Hkrati pa bodo tako lahko do neke mere doprinesli in prispevali k skupnosti ter tako vplivali tudi na širšo družbo.

Ob uvedbi in pričetku izvajanja šeste stopnje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja na Osnovni šoli Litija, Podružnici s prilagojenim programom, sem se v želji svojim učencem omogočiti izkušnjo samostojnega načrtovanja in izvedbe počitnic po njihovih željah, odločila za projekt Dnevi samostojnosti. Skozi celotno šolsko leto so udeleženci izobraževanja aktivno sodelovali v vseh fazah načrtovanja in izvedbe projekta, ob tem pridobivali nove izkušnje, krepili samozavest ter občutek lastne vrednosti, hkrati pa pri načrtovanju in izvedbi prevzemali odgovornost za odločitve ter se učili timskega dela in prilagajanja skupini. Izkušnje, pridobljene s tem projektom, so jim pomagale pri osebni rasti, hkrati pa so jim Dnevi samostojnosti omogočili občutenje enakosti z vrstniki.

Ključne besede: samostojnost, samozagovorništvo, Dnevi samostojnosti, priprava na življenje in delo, osebe z motnjami v duševnem razvoju, aktivno načrtovanje in izvedba dejavnosti, medsebojna pomoč, aktivno vključevanje v družbo

---

The goal of every individual is to have the possibility to live life, which matches up to his own desires, to design his own life actively, to be respected and to feel accepted in today's diverse society.

The same goes for people with special needs, people with different mental disorders, who definitely need our help. Our job is to prepare them for independent life. We have to offer them different activities, in which they would gain necessary skills for actively co-designing their life according to their abilities. Simultaneously, they would contribute to the community and importantly influence wider society.

At the start of executing the sixth level of Special Education Program at Primary School Litija, department of Education Adjustment Program, I have decided to do a project, called Days of Independence. I have decided to do so, because I wish them to experience independent organisation and planning of holiday trips according to their desires. During the school year, the students of Education Adjustment Program were

actively participating in every phase of the planning and execution of the project. According to that, they gained new experiences, improved their confidence and developed their self-esteem. At the same time, they had to take the responsibility for the decisions they made about organisation and planning and they learned how to work in a group and how to adjust to the team. These experiences helped them grow personally and Days of Independence enable them to feel equal to their peers.

Key words: Independence, self-advocacy, Days of Independence, preparation for life and work, people with mental disorders, active planning and execution of activities, mutual help, active integration into society.

RAZVIJANJE SOCIALNIH SPRETNOSTI SLEPIH IN SLABOVIDNIH NA PODROČJU ŠPORTA (ŠPORT KOT NAČIN RAZVIJANJA SOCIALNIH VEŠČIN)

Gašper Tanšek

Slepota in slabovidnost sta senzorni motnji, ki med drugim negativno vplivata na socialne spretnosti slepih in slabovidnih oseb. Šport in gibanje, pa sta dve pomembni področji, na katerih lahko slepi in slabovidni urijo svoje socialne spretnosti, ter so na splošno lažje sprejeti in vključeni v družbo.

Skozi šport krepijo svojo samopodobo in odnose z vrstniki. Šport slepe in slabovidne učence in dijake tudi celostno izgrajuje, sprošča, jim dviguje samozavest in vrednost v družbi, hkrati pa vpliva na pojmovanje samega sebe, učinkovitost in dobro počutje. V Centru IRIS skozi šport poizkušamo ponuditi čim več različnih športnih aktivnosti, tako v Sloveniji kot v tujini. Ob vseh teh športnih aktivnostih, učenci in dijaki lahko sklenejo nova prijateljstva, pridobijo na samopodobi, poiščejo zadoščenje tudi na športnem področju. Večdnevne aktivnosti, prinašajo veliko možnosti za medsebojne pogovore, izmenjavo dragocenih izkušenj, družabne igre in spoznavanje drugačnih vrednot.

Gibanje, šport, slepi in slabovidni, urjenje socialnih spretnosti

---

Blindness and visual impairments are sensory disorders, which have negative effects on social skills of the blind and visually impaired people. Human movement as well as sport activities are important areas in which blind and visually impaired people, can use their social skills and are generally easier accepted in society.

They positively enhance their self-image and relationships with their peers through sports. Sports is highly influential on the blind and visually impaired students regarding their self-esteem, value in society, but at the same time it influences self-concept, it relaxes, gives more efficiency and well-being.

In the IRIS Center through sport, we try to offer as many different sports activities in Slovenia as well as abroad. With all these sports activities, pupils and students can make new friendships, gain self-image, and find good results also in the sports field. Multi-day activities bring a lot of opportunities for mutual conversations, sharing valuable experiences, social games and learning about different values in life.

Movement, sport, blind and visual impaired, social skills training

AKTIVNO VKLJUČENI V SOCIALNO OKOLJE

Ana Linasi

Ljudje smo družbena bitja, kar pomeni, da poleg zadovoljevanja osnovnih življenjskih potreb potrebujemo tudi medosebne stike in odnose. Vsak posameznik išče svoj socialni prostor, kamor se želi vključiti, biti enakopraven in biti v tem okolju sprejet. Okolje pa je tisto, ki ponuja nešteto možnosti ali ovir za vključevanje. Kot vsi ljudje, so tudi osebe z motnjami v duševnem razvoju družbena bitja in si želijo biti dejavni člani socialnega okolja, še bolj pa si želijo, da bi bili sprejeti takšni kakršni so, z vsemi svojimi zmožnostmi in omejitvami. Cilj inkluzivne vzgoje in izobraževanja je doseči čim boljšo socialno integracijo oseb s posebnimi potrebami. Z nenehnim prizadevanjem in iskanjem novih poti, vplivamo na odprtost okolja za sprejemanje, upoštevanje in spodbujanje drugačnosti. S tem razvijamo strpnost okolja, ki predstavlja temelj priznavanja pravic vsakemu v njihovi individualnosti. Strpnost pa ne pomeni le to, da priznavamo drugačne, ampak da jih razumemo, z njimi sodelujemo, jim pomagamo in jih vključujemo. Na Centru za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje Velenje si na VI. stopnji posebnega programa vzgoje in izobraževanja z vključevanjem v socialno okolje in s situacijskim učenjem prizadevamo vplivati na socialno prilagodljivost in sprejemanje oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Ključne besede: osebe z motnjami v duševnem razvoju, socialna integracija, posebni program vzgoje in izobraževanja.

We humans are social beings which means that, besides satisfying the basic life needs, we also need interpersonal contacts and relationships. Every individual searches a social space in which he or she wishes to include, to be an equal part of it and to be accepted in this environment which itself offers countless possibilities or countless obstacles in the process of inclusion. As all humans, people with intellectual disabilities are social beings and therefore they wish to be active members of a social and local environment. What they wish even more is to be accepted as they are: with all their abilities and limitations. The goal of the inclusive education is to achieve the best possible social integration of people with special needs. With continuous efforts, searching new ways and possibilities for the best possible integration of people with intellectual disabilities, we significantly influence the openness of the environment for accepting, considering and encouraging the differences. Tolerance is a value that represents the foundation of recognising the right to individuality of each individual. To be tolerant does not only mean treating tolerantly others and the different but also to understand, to cooperate, to help and to actively include them. In the sixth grade class in the special education programme of inclusion into the local

environment we try to influence the social adaptability and the acceptance of people with intellectual disabilities. In the local environment students attend different institutions where they perform different tasks, they train and participate in different workshops. Through this kind of activities they remind us that they are here among us, that they wish to be accepted and to contribute their part to the environment and the society in which they live.

Keywords: people with intellectual disabilities, social integration, special education programme.

SPODBUJANJE PRILAGODITVENEGA VEDENJA IN FUNKCIONALNIH VEŠČIN PO NAČELIH ABA METODE PRI DVOJČKIH Z AVTISTIČNIMI MOTNJAMI

Barbara Berlot, dr. Erna Žgur

Prispevek predstavlja v kakšni meri je obravnava osnovana po načelih uporabne vedenjske analize (v nadaljevanju ABA), vplivala na pojav neustreznih vzorcev vedenja pri dvojčkih z avtistično motnjo, ob hkratnem spodbujanju spretnosti uporabe nadomestne komunikacije in učenju novih funkcionalnih veščin, tako v individualni kot v skupinski učni situaciji (pri delu v paru). V študijo primera sta bila vključena 8-letna dvojčka z zmerno motnjo v duševnem razvoju, s težjo govorno-jezikovno motnjo in avtistično motnjo. Raziskava je pokazala, da ima obravnava po načelih metode ABA pomemben vpliv na pojav neustreznih vzorcev vedenja pri obeh dečkih z avtistično motnjo, tako v individualni učni situaciji kot pri delu v paru.

Ključne besede: avtistične motnje, vedenje, komunikacija, aplikativna vedenjska analiza

---

The article presents the level of influence of the treatment, based on Applied Behavioral Analysis (hereafter referred to as ABA), on the occurrence of inappropriate behavioral patterns and to promote the ability to use both secondary communication and learning of new functional skills of individuals or on group sessions. The study case included two 8-year old twins with a moderate mental disorder, a heavy speech and language impairment, and an autistic disorder. The results of the analysis show that the ABA principles based method indeed has a strong influence on the occurrence of inappropriate behavioral patterns with both boys with an autistic disorder (in an individual or group learning session).

Keywords: autistic disorders, behavior, communication, Applied Behavioral Analysis

STROKOVNI CENTER ZEBRA

Dušan Kuhar

Članek predstavlja projekt Strokovni center, v katerem smo vzpostavili podporo za vse ciljne skupine udeležencev. Gluhe in naglušne otroke in otroke z govorno-jezikovno motnjo spremljamo celostno in po vsej horizontali: usmerjamo se na otroka od rojstva, ga spremljamo v času predšolskega, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, nudimo podporo vrtcem in šolam v naši mreži, otrokom in mladostnikom ponujamo karierno usmerjanje v poklic in zaposlitev. Ob tem tudi izdelujemo gradiva in didaktične materiale, ki bodo podprli otroke, družine in strokovne delavce v večinskih šolah.

Ključne besede: strokovni center, projekt, gluhe in naglušne, otroci z govorno-jezikovno motnjo.

The article presents the »Strokovni Center« project in which we are establishing support for all target groups of participants. We are monitoring deaf and hearing children and children with speech and language disorders in a holistic and horizontal way: we are focusing on the child from birth and accompany him/her through pre-school, elementary and secondary education, we are offering support in kindergartens and schools and provide career guidance in profession and employment for children and adolescents in our network. At the same time, we are also producing materials and didactic materials that will support children, families and professionals in inclusion.

Key words: Support Centre, project, Deaf and Hard of Hearing, Children with Speech and Language problems.

VPLIV VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA NA KAKOVOST ŽIVLJENJA SLEPIH IN SLABOVIDNIH OTROK IN MLADOSTNIKOV

Katjuša Koprivnikar

Okvara vida vpliva na vsa področja življenja in s tem tudi na kakovost življenja posameznika. Slepí in slabovidni otroci so od rojstva prikrajšani za mnoge vzpodbude iz okolja, onemogočeno ali oteženo je učenje s posnemanjem, težko uveljavljajo svoje interese in se aktivno vključujejo v družbo. Odvisni so od staršev, sovrstnikov, strokovnih delavcev in okolja, v katerem živijo. Prav zaradi velike odvisnosti od zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na kakovost življenja slepega ali slabovidnega, je zelo pomembno zavedanje, kako pomembno vlogo imajo v tem procesu starši ter vzgojno-izobraževalni sistem. Veščine, ki jih slepi in slabovidni osvojijo v času izobraževanja, imajo velik vpliv v kasnejšem obdobju na zaposlovanje, družinsko življenje, nadaljnje izobraževanje, aktivno vlogo v družbi, socialno vključenost in samostojnost. Izkušnje kažejo, da se v času izobraževanja pozornost posveča predvsem osvajanju akademskih znanj, manj pa osvajanju mehkih veščin, kar negativno vpliva na kakovost življenja posameznika. Razloge lahko iščemo v izobraževalnem sistemu, pričakovanjih staršev, prilagojenosti okolja in vrednotah, ki jih živi posameznik. Večino časa slepi in slabovidni otroci namenjajo učenju, pri tem pa so prikrajšani za kvalitetno preživljanje prostega časa, druženje s sovrstniki, iskanje interesov in razvijanje samostojnosti. Negativne posledice se kažejo na področju orientacije in mobilnosti, vsakodnevnih veščinah (higiena, kuhanje, oblačenje, čiščenje, nakupovanje, prosti čas,..), slabše razvitih socialnih veščinah ter izolaciji. Pri tem se postavlja vprašanje kaj h kakovosti življenja prispeva inkluzivno izobraževanje in kaj program specialne šole? Je le ta res namenjen predvsem učencem z več motnjami?

Ključne besede: Izobraževanje, slepi in slabovidni, kakovost življenja

---

Visual impairment impacts all areas of life and, consequently, the quality of life of each affected individual. Blind and partially sighted children have been deprived of many benefits the environment around them has to offer since their birth. They have also been prevented from learning by imitating the actions of others. These children face difficulties with enforcing their interests and with actively integrating in society. They depend on their parents, peers, professional workers and the environment they live in. Because of the great dependence on external factors that influence their quality of life it is crucial to understand how important the roles of parents and the educational system are within this process. Skills that blind and partially sighted people acquire during the education period have a great impact on their employment, family life, further education, activity in society, social inclusion, and

independence in latter life. Past experience shows that, during the education period, when the focus has primarily been put on mastering academic skills while soft skills have been put aside, the result is a negative impact on the quality of life of each individual. The reasons can be found in the education system, in the expectations of parents, in the adjustment of the environment and the value system of each individual. If blind and partially sighted children dedicate most of their time to academic study, this then leads to their spending less time with peers, searching interests and developing independence. The negative impact of that process has been observed in orientation and mobility, in activities of daily living (hygiene, cooking, putting on clothes, cleaning up, shopping, free time activities, etc), and in insufficiently developed social skills that lead to isolation. Regarding this, questions arise as to what the contributions of inclusive education actually are to quality of life and what positive effects are provided by a specialized institution programme. Also, is the latter truly intended primarily for students with multiple disorders?

Key words: Education, blind and partially sighted, quality of life

VLOGA UČITELJA PRI USPEŠNEM VKLJUČEVANJU UČENCEV S POSEBNIMI POTREBAMI

Renata Štritof

V prispevku prikazujemo rezultate empirične raziskave, s katero smo želeli ugotoviti, v kolikšni meri učitelji pomagajo pri soustvarjanju socialnega učnega okolja v inkluzivni šoli. Prav tako smo želeli ugotoviti, kateri dejavniki po mnenju učiteljev v največji meri vplivajo na uspešnost učencev s posebnimi potrebami. V raziskavi je sodelovalo 280 učiteljev iz 185 osnovnih šol v podravski, savinjski, pomurski in koroški regiji. Podatke smo zbirali s spletno anketo in jih obdelali na nivoju deskriptivne in inferenčne statistike. Rezultati nas opozarjajo, da učitelji soustvarjanju socialnega učnega okolja za učence s posebnimi potrebami očitno ne pripisujejo tolikšne pomembnosti, kot bi jo morali glede na inkluzivni vidik vzgoje in izobraževanja. Inkluzija poudarja ne samo fizično vključitev otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo, temveč predvsem njihovo socialno vključevanje. Z izboljšanjem socialnega ozračja se izboljšuje kakovost učnega okolja, kar vodi k uresničitvi inkluzivnega izobraževanja. Najpomembnejši dejavnik za uspešnost učencev s posebnimi potrebami je po mnenju učiteljev medvrstniška pomoč. Pomoč in podpora vrstnikov imata pomembno vlogo za socialno vključevanje učencev s posebnimi potrebami v inkluzivno šolo, a učitelji to podporo premalo spodbujajo.

Ključne besede: učenci s posebnimi potrebami, socialno učno okolje, vključevanje, vloga učitelja

---

The article shows the results of an empirical research. The purpose of this research was to establish to what extent the teachers help co-create a social learning environment in an inclusive school. Furthermore, its purpose was to determine, which factors at the opinion of teachers have the largest impact on the successfulness of students with special needs. In the research participated 280 teachers from 185 elementary schools of Slovenian regions: Podravje, Savinja, Pomurje and Koroška. The data was gathered with an online survey and was processed with the methods of descriptive and inferential statistical analysis. The results show, that teachers do not place much importance to co-creating a social learning environment for students with special needs, as they should, given the inclusive aspect of education and learning. In addition to a physical inclusion of children with special needs into a regular elementary school, the emphasis of inclusion is mainly on the children's social inclusion. By improving the social environment, the quality of the learning environment improves, leading to the realization of an inclusive education. According to teachers, the most important

factor for the successfulness of students with special needs is peer support. Peer help and support have an important role in social inclusion of students with special needs into an inclusive school, however teachers lack in encouragement of such support.

Key words: students with special needs, social learning environment, inclusion, teacher's role